

משיח – אמונה?

דביר מימון

אני מאמין באמונה שלמה. בביאת המשיח. ואף על פי שיתמהמה.
עם כל זה אֶחָפָּה לוּ בְּכָל יוֹם שְׂבֹא¹

בתפילת "תקע שופר גדול לחרותנו..."² יה"ר שבזכות שופר של ראש השנה נזכה
לשופרו של משיח, במהרה בימינו אמן.

* * *

בקריאתי את שלושה עשר עיקרי האמונה, בהגיעי לעיקר הזה, משהו מרגיש לי 'תקוע'.
איך אני מתחיל 'לגעת' בעניינים הרחוקים הללו- משיח גאולה וכו'? כמו כן, כשאני
שומע אנשים מדברים על הנושאים הללו, משהו באווירת השיחה מרגיש לי לא טבעי,
מאולץ. זהו נושא מדובר שאין לנו כמעט 'נגיעה' בו. לכאורה, אנו מנכיחים אותו בחיינו
באופן לא טבעי.

בעקבות הרהורים אלו, ניסיתי להבין ולחשוב על רעיון. אינני אלא איש פשוט שרוצה
לנסות ולהבין. כל מה שאכתוב להלן הוא הצעת רעיון לכיוון מחשבתי ולא פתרון שלם.

תהיות

בדיקה במקורות מתי בא המשיח מעלה תשובות רבות, שונות זו מזו. הן מעלות תהיות
מסוגים שונים. אציג את המקורות ואת התהיות, ולאחר מכן אנסה לתת ראייה כללית
שתייחס לתהיות הללו.

¹ העיקר הי"ב מתוך י"ג עיקרים שבנוסח התפילה, המבוססים על דברי הרמב"ם בשמונה פרקים.
² תפילת שמונה עשרה

באגדתא במסכת סנהדרין³ מסופר על שיחה בין ר' יהושע בן לוי לבין אליהו, בה הם עוסקים בשאלה- "אימת אתי משיח", מתי בא המשיח. אליהו שולח את ריב"ל לפגוש את המשיח, וכששואל אותו "לאימת אתי מר" הוא עונה על פי הפסוק בתהילים: "היום אם בקולו תשמעו"⁴. לפי תשובתו של המשיח, הוא יכול לבוא בכל יום, והדבר תלוי בשמיעה לקול ה'.

הקביעה שהמשיח יכול לבוא "היום" אמרה להביא למצב של ציפייה אליו כל יום. מצד שני, התנאי לבואו הוא קשה מאד. "בקולו תשמעו". כיצד ניתן לגרום לכל העם ללכת בדרך התורה? איך אפשר להשפיע על עם שלם? איך אפשר לצפות למשיח כל יום, כשתנאי רחוק כל כך מהמציאות, ולא תלוי באדם הבודד.

מקורות אחרים מורים על זמן מסוים בו המשיח יגיע: "...דאמר רב אסי: אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף"⁵. ובמקום אחר: "במוצאי שביעית בן דוד בא"⁶. האם הדברים כפשוטם או שרמוז כאן איזה רעיון? וכמו כן, כיצד מתיישבים מקורות אלו עם האמור לעיל, שהמשיח יכול לבוא בכל יום, הרי כאן מתברר שבואו תלוי בזמן מסוים.

"ואמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב"⁷. גם ממקור זה עולה שיש זמן מסוים בו המשיח יגיע. יש זמן ותנאים מסוימים בהם המשיח אמור להגיע. תפילה וציפייה למשיח שלא בזמנו עלולה להיות לא רק תמימה אלא אפילו בעייתית. זוהי עמדה שמצאנו באחת מאגרותיו של הרב קוק: "...שחוששני בהיותכם עסוקים יחד בציונות תייתו משיחא בלא זימניה"⁸.

ממקורות אחרים עולה לכאורה שאין עניין בציפייה למשיח. "ג' באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב"⁹. המשיח מגיע בהיסח הדעת. כך גם עולה מדיון האפשרות של כהן לשתות יין. השאלה העולה היא האם יש לחשוש שמא יבנה המקדש, וממילא לאסור על כהן לשתות יין שהרי הוא לא יהיה כשיר לעבודה. "רבי אומר: אומר אני -

³ בבלי סנהדרין צח.

⁴ תהלים צה, ז

⁵ בבלי יבמות סב.

⁶ בבלי סנהדרין צז.

⁷ בבלי סנהדרין צח.

⁸ אגרות ראי"ה א, יד

⁹ בבלי סנהדרין צז:

כהן אסור לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו".¹⁰ רש"י¹¹ מסביר שלפי רבי "לשמא ייבנה לא חישיינן", לא חוששים שמא יבנה המקדש, ולכן כהן יכול לשתות יין. לאן נעלמה האמונה, הציפייה?

בנוסף לכל תהיות אלה שואל הלב: משיחיות עלולה לאדם לגרום להיות לא הגיוני, לא מחובר למציאות, לא טבעי. איך אפשר להישאר נורמלי, ובכל זאת לצפות לישועה?

הצעה

את הרעיון ארצה לעגן בשני מקורות.

את הראשון כבר ראינו: "ג' באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב". כדי להיות בהיסח הדעת צריך להפסיק להתרכז, לדעת להרפות. כך במציאת מציאה. התרכזות במטרה שלשמה האדם מתהלך, תמנע ממנו למצוא את מה שנקרה בדרכו. כך גם בציפייה למשיח. יש לדעת לבנות בחיים מקום של הרפיה, של שחרור, ולא להיות מרוכז תמיד. רק כך ניתן להתחבר לעניינים שמעליך, שגבוהים ממך, ובכלל זה גם עניין המשיח. כך "ישועת ה' כהרף עין".

השני: "אם היתה הנטיעה בתוך ירך ויאמרו לך הרי משיח בא, נטע את הנטיעה ואח"כ צא והקבילו".¹² יש חשיבות בעצם התהליך. הנטיעה מסמלת את הפעולה שתביא בעתיד לפירות. למעשה, עיקר החשיבות היא הדרך. המשיח בא, אך ההוראה היא להמשיך ולנטוע, ולא לזנוח את התהליך.

התנועה הנפשית של הציפייה למשיח קשורה ביכולת דווקא להרפות מהמטרה, מחזון מדויק. הדרישה היא להיות מרוכז במה שקיים כרגע, ויחד עם זאת לא להיות שקוע בו, אלא פתוח לאפשרויות גבוהות מהמקום הנוכחי. זו תודעה שמתבטאת ביכולת לצחוק על עצמך, 'לזרום', ובעצם לא לקחת את עצמך ואת החיים ברצינות רבה מידי. על ידי כך ניתן להתחבר למקומות שהם מעל הטבע שלנו, שאינם מוכרים לנו. זוהי "ציפייה לישועה".

¹⁰ בבלי תענית יז.

¹¹ שם

¹² אבות דר' נתן (נוסחא ב) לא

בעזרתו יתברך, ארצה להציע לקרוא את המקורות שהובאו קודם לכן בעקבות התובנה הזאת.

במקור אחד ושניים שמדברים על בוא המשיח ועל היום אם בקולו תשמעו שאלתי- איך ניתן לדרוש ממנו דרישה כזו? שכל העם ישמור על המצוות באותו הזמן? הרי בקושי קשה לדרוש זו מהפרט?

השמיעה בקול ה' היא התנאי לבואו של המשיח- "היום אם בקולו תשמעו". שמיעה בקול ה' היא היכולת לשמוע קול שמקורו גבוה ממך. הדרך לשמוע קול כזה קשורה בתנועה של ההרפיה. משום כך, היא מצד אחד פשוטה ומיידית "היום", ומצד שני מתעכבת ומסובכת. המיוחד בהרפיה זו שהיא "מדבקת". מכיוון שלא מדובר על איזה מסר ברור שהאדם נושא ומפיץ לכולם, אלא בתנועה נפשית, היא משפיעה על כל סביבתו. זאת ה"שמיעה".

להרפיה זו מתקשרים תיאורי הזמן בו יבוא המשיח. השביעית היא שנה של שמיטה, של הרפיה. במוצאי שביעית בא המשיח. הוא יבוא "שיכלו כל נשמות שבגוף". הרב שבתי סבתו מסביר שנשמה היא שאיפה פנימית. משמעות הדברים היא שכאשר יגמרו השאיפות נגיע למקום גבוה יותר, מקום של משיח. זהו תהליך ארוך של הקשבה לשאיפות פנימיות, שקשורות בהקשבה לדבר שמעבר אליך. זהו השילוב בין ההרפיה לריכוז וההתמקדות.

המורכבות של הציפייה, שמורכבת מההכרה במה שנוכח וקיים, ומהקשבה למה שמעבר, יוצרת את המצב המיוחד של התפילה לגאולה. אנו מכירים בכך שהמשיח צריך לבוא בסוף תהליך, אך אנו מצפים לו עכשיו. הציפייה היא עצמה הדרך לקרב את בואו, בלעדיה לא נהייה פתוחים לאפשרות של מצב חיים נעלה משלנו.

ההסתכלות המפוכחת, שלא מתעלמת מהווה, היא הגורמת לרבי להתיר לכהנים לשתות יין. "לשמא לא יבנה לא חיישינן". הציפייה למשיח איננה המחשבה שדבר מסוים יתרחש כעת, מחר או מחרתיים, אלא התהלכות עם חזון ושאיפה למצב שאנו לא מכירים עדיין. מסיבה זו, הציפייה לא סותרת את ההתמודדות עם העובדות של החיים.

ההרפיה מהמשיח מאפשרת להתרכז בדרך אליו. כך אפשר לצפות למשיח ולהישאר מחובר למציאות.

לסיכום אני רוצה לומר משהו בנימה אישית: תמיד הדרך החיים - 'זרימה', נתונה במחלוקת. טוענים: דג מת שוחה עם הזרם. מצד שני צריך לזכור שחיים בזכות הדם שזורם בגוף. הטבע הדברים 'זורמים'. לדעתי, 'זרימה' עם החיים תאפשר לנו להכיל מציאות גבוהה יותר, מציאות של משיח. על ידי כך נזכה להיות ב"היום אם בקולו תשמעו".

שנזכה לביאת גואל במהרה בימינו אמן.